

Toespraak Thom de Graaf, Voorzitter Vereniging Hogescholen, bij de opening van het hogeschooljaar 2015 – 2016, Stenden Hogeschool, Leeuwarden

2 september 2015

Dames en heren,

'Ik heb geen speciaal talent. Ik ben slechts hartstochtelijk nieuwsgierig'.

Nee, het zijn niet mijn woorden. Het zijn de woorden van niemand minder dan Albert Einstein. En dat bewijst maar weer dat nieuwsgierigheid de motor achter kennis is. Stenden had geen mooier thema voor de opening van dit hogeschooljaar kunnen bedenken.

Dames en heren,

Het is een voorrecht om vandaag bij u te gast te zijn en zelfs te mogen spreken. Leeuwarden biedt meer dan genoeg om nieuwsgierigheid op te wekken. Het is 'a place to be'. Een trotse hoofdstad van een belangrijke en mooie provincie met een geheel eigen karakter. Een eigen taal. En, zou ik haast zeggen, bijna een eigen soevereiniteit. Niet voor niets is Leeuwarden straks de kroon op de cultuur van ons continent als Culturele Hoofdstad 2018.

Ook als kennis- en studentenstad is Leeuwarden sterk in opkomst. De University Campus Fryslân en de opbouw van het University College met opleidingen in de filosofie, politicologie, psychologie en economie zijn mooie voorbeelden van intensivering van samenwerkingsverbanden tussen hogescholen, universiteiten en bedrijfsleven. Indicaties van 'booming business' in Leeuwarden. Economisch kan het hier nog beter, als ik naar de cijfers kijk, maar: aan economische voorspoed gaat altijd innovatie vooraf. En achter innovatie ligt de kracht van kennis. Ik ben dan ook zeer nieuwsgierig hoe het hier in Fryslân verder gaat. En in dit huis wil ik u meegeven dat het natuurlijk heel goed is dat de Groningse Universiteit

zich hier meer wil manifesteren, meer dat het toch vooral de drie hogescholen moeten zijn die de sociaaleconomische ontwikkeling een 'boost' geven.

Velen van ons kennen het advies van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid over de Lerende Economie. Over hogescholen (naast de universiteiten) als regionale kennis- en ontwikkelingscentra.

Om de kracht van kennis goed te gebruiken is samenwerking nodig. Samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Maar ook binnen het hoger onderwijs zelf.

Het is dan ook maar goed dat de afgelopen jaren een nieuw inzicht binnen het hoger onderwijs is doorgebroken. En dat is het inzicht dat niet de concurrentie de norm moet zijn. Niet de muren van de hoger onderwijsinstelling. Maar wel de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek. Dat niet de traditionele grenzen tussen academie en hoger professioneel onderwijs leidend zijn voor de toekomst, maar de potentie en individuele ontplooiing van elke student en de kracht van de verbinding.

Ik denk dat Leeuwarden een goed voorbeeld kan zijn van deze nieuwe richting binnen het hoger onderwijs. Natuurlijk door de Campus Fryslân en het University College maar belangrijker misschien nog door de samenwerking tussen Stenden en de NHL, de voorgenomen fusie. Eindelijk, zullen velen verzuchten. Zo belangrijk om vanuit kracht bij te dragen aan de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio.

Stenden en NHL zetten met hun fusie nu een extra stap naar integratie. Het is fascinerend om te zien dat twee hogescholen die weliswaar letterlijk dichtbij elkaar staan maar tegelijk toch zo zeer van elkaar verschillen, de krachten bundelen om hun onderwijs te vernieuwen. Over nieuwsgierigheid gesproken! Er wordt iets nieuws ondernomen en er wordt iets nieuws geboren. Wie wil dat niet meemaken? Ik realiseer mij dat de hogeschool die nu (in overdrachtelijke zin) wordt gebouwd, niet alleen in Leeuwarden staat, maar een multi-campus instelling zal zijn. Maar de kern is hier en die kern wordt een krachtige hoger onderwijsinstelling met een eigen onderwijsconcept, dichtbij het beroepenveld en de samenleving en een stevig onderzoeksprofiel.

Stenden en NHL laten de zwaartepunten van het onderzoek van de nieuwe hogeschool direct aansluiten bij de regio, bij de technologische revolutie en bij de internationale economie en mobiliteit. Daarmee laten zij zien dat zij verankerd zijn in de regio. Maar ook dat zij internationaal gericht zijn en de vinger aan de pols van de moderne bedrijvigheid houden. Eén en één maakt zo drie! Ik vind dat niet alleen mooi, maar ook van wezenlijk belang voor de maatschappelijke betekenis van het hbo.

Ik wens iedereen de komende tijd veel succes in het fusieproces. Het is een stevige klus, maar ook een inspiratie om aan iets nieuws te beginnen. Zeker als studenten er beter van worden en de hele samenleving!

Dames en heren,

Ik zei het net al: niet de muren van de onderwijsinstellingen zijn leidend voor de toekomst, maar de kwaliteit van het onderwijs.

Afgelopen vrijdag gaf de Onderwijsraad in haar advies aan minister Bussemaker aan dat er meer aandacht moet zijn voor de kwaliteitscultuur binnen het hoger onderwijs.

Onderwijskwaliteit is in de eerste plaats iets van de opleidingen zelf, van de docenten, de studenten en het beroepenveld waar zij voor opleiden. De verantwoordelijkheid daarvoor moet je ook dicht bij die opleidingen zelf organiseren.

Ik kan mij daar in vinden. Ik zie niets in Haagse landelijke prestatie- of kwaliteitsafspraken met een Hoger Onderwijsautoriteit die landelijke meetlatten en maatstaven gaat hanteren. Dat is allemaal top down sjabloondenken. Dat leidt alleen maar tot afvinken van lijstjes en veel bureaucratie.

Ik haal graag (en voor mij uit onverdachte hoek) oud-onderwijsminister Wim Deetman aan, die onlangs de wijze woorden sprak: *" De wetgever zou terughoudender moeten worden, bescherming moeten bieden aan een lerend klimaat (...). Daarin past een nadruk op horizontaal toezicht veel meer dan verticaal toezicht. Dat verticaal toezicht buitelt over elkaar heen."*

Ik denk dat Deetman gelijk heeft als hij zegt dat horizontale sturing en toezicht veel belangrijker zijn dan top down-sturen en controleren.

Ik bedoel te zeggen dat het er om gaat dat elke hogeschool het gesprek voert met de eigen omgeving, met bedrijven, maatschappelijke organisaties, het voorbereidend onderwijs en natuurlijk, de eigen studenten en medewerkers. En dat leidt dan tot de ambities van de hogeschool, de doelen die je wilt bereiken en de middelen die je daarvoor wilt inzetten, gedragen door de eigen mensen, de partners en de studenten waarvoor we het doen.

De Vereniging Hogescholen zal zich daar in het politieke gesprek in Den Haag sterk voor maken: geef de hogescholen de ruimte om eigen strategische instellingsplannen te maken die gemaakt èn gesteund worden door alle betrokkenen binnen de hogeschool (studenten, docenten, lectoren) en die zijn afgestemd met de stakeholders, overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en andere kennisinstellingen. En leg dààr dan verantwoording over af. Kortom, ik roep u en alle hogescholen op om zeg volgend jaar zomer de uitdaging aan te gaan om een volstrekt helder verhaal te hebben over uw ambities, doelen en in te zetten middelen. Laat zien hoe daarover is gesproken met uw omgeving. Laat zien dat de hogeschoolgemeenschap dit steunt via uw medezeggenschap. En mijn stelling is dat als alle hogescholen dit doen de minister dit moeilijk kan negeren en nieuwe rondes prestatie- of kwaliteitsafspraken overbodig en zelfs contraproductief worden.

Dames en heren,

Minister Jet Bussemaker heeft in juli haar HO-agenda gepresenteerd. Om bij het thema van vandaag te blijven: wij waren er nieuwsgierig naar en wij zijn positief over de uitkomst. De minister komt in die Agenda tegemoet aan onze wens om meer te kunnen doen aan de kwaliteit van onderwijs en onderzoek door meer docenten te kunnen aanstellen, meer lectoren en onderzoekers.

En de minister wil, net als wij, meer samenwerking tussen hogescholen en universiteiten, betere overgangen en een organische ontwikkeling van ons hoger onderwijsstelsel in plaats van een rigide scheidslijn tussen academisch en professioneel hoger onderwijs. In de praktijk gaat het immers niet om gesloten bastions met opgehaalde bruggen maar om hogescholen en universiteiten die elkaar beter kunnen maken door samen te werken. Het talent van elke individuele student moet centraal staan, niet de ooit getrokken grenzen van verouderde wetgeving. Zowel in het onderwijs als in het onderzoek zien we gelukkig toenemende verwevenheid tussen de verschillende typen HO. Die zal met de intentie van de minister om veel meer bekostigde masters aan hogescholen toe te staan, alleen maar sterker worden.

Dat geeft hogescholen kansen. Internationaal is dat harde Nederlandse onderscheid tussen universiteiten en hogescholen al niet meer uit te leggen, zeker nu twee jaar geleden de titels van afgestudeerden grotendeels zijn gelijkgetrokken. Laten we daarom die lijn nu gewoon doortrekken en geleidelijk aan een ander en beter hoger onderwijs creëren. Niet met een onderbouw en een bovenbouw maar met een breed palet aan instellingen waarbij de een zich richt op professioneel toponderwijs en praktijkgericht onderzoek, de ander op theoretische onderbouwing en fundamenteel onderzoek en vele andere zich tussen die twee polen in begeven. Ieder met een eigen karakter en eigen verbindingen naar de (nationale en internationale) samenleving en met flexibele overgangen en routes door dat landschap heen voor individuele studenten. Sommige instellingen zijn daarbij zeer internationaal gericht, andere juist sterk regionaal of op een specifieke professionele praktijk. Voor de nieuwe hogeschool die NHL en Stenden opzetten zal het juist vermoedelijk de combinatie zijn die het eigen karakter markeert.

Dames en heren,

Het mag duidelijk zijn dat het hoger onderwijs een sterke diversiteit laat zien. Dat moet ook. Elke hogeschool is anders. Elke hogeschool wordt gedefinieerd door de aard van de eigen opleidingen, de focus van het onderzoek, de stad, de regio, het beroepenveld en bedrijfsleven in de omgeving. Het levert een gevarieerd aanbod van het hoger onderwijs op.

Dat is nodig om tegemoet te komen aan de vraag van de arbeidsmarkt. En dat is nodig om recht te doen aan de enorme verschillen tussen al onze studenten. Er is een breed scala nodig aan Associate Degree opleidingen, extra begeleiding van studenten met andere vooropleidingen en achterstanden, maar ook

honourstrajecten, 'colleges' en gespecialiseerde masters. En gezamenlijke opleidingstrajecten van hogescholen en universiteiten.

Die diversiteit is ook absoluut noodzakelijk om aantrekkelijk te blijven voor buitenlandse studenten. Uit de EU of ver daarbuiten. Gelukkig is er weer een politiek klimaat dat internationale uitwisseling toejuicht in plaats van kritiseert. Vorige week werden op Schiphol bijvoorbeeld de eerste Holland Scholarships door de minister uitgereikt aan Nederlandse studenten die een tijdje elders gaan studeren en internationale studenten die graag in Nederland willen leren. Daar zat ook een student bij die op Stenden aan de slag gaat. Het enthousiasme en de open nieuwsgierige houding van al die jonge studenten was fantastisch om te zien. Het zijn echte ontdekkingsreizigers!

Dames en heren,

Stenden heeft natuurlijk al veel ervaring met internationale programma's en studenten. Buitenlandse studenten verrijken de collegezaal. De 'international classroom' betekent inzicht in andere culturen, speels oppikken van andere talen, een bredere blik op de wereld en meer begrip, meer tolerantie voor diegene met een andere achtergrond als jijzelf.

Diversiteit verrijkt en voedt de nieuwsgierigheid!

Deze zomer had ik, net als iedereen, even wat meer tijd om te lezen en mij te verdiepen. Ik trof een overpeinzing aan van de Romeinse keizer en filosoof Marcus Aurelius, die mij raakte. Hij schreef in de late 2de eeuw na Christus:

"De mensen zijn omwille van elkaar geschapen; onderwijs hen daarom of in ieder geval verdraag elkaar" (Overpeinzingen, boek 8, 59).

Meer dan 1850 jaar geleden was dat een humane, humanistische, houding die we soms in de eenentwintigste eeuw missen. Wij bevinden ons in de grootste humanitaire crisis op en aan de randen van ons continent sinds de Tweede Wereldoorlog en weten niet hoe we daarmee om moeten gaan.

De migratiecrisis, de wijze waarop we met die grote stromen vluchtelingen en asielzoekers moeten omgaan, is te groot om hier even simpel te bespreken. Het is er ook de gelegenheid niet voor. Maar ik wil er wel graag een lans voor breken om in de toekomst bij de opvang van vluchtelingen zo ruimhartig mogelijk te blijven in onderwijsvoorzieningen. In alle sectoren van het onderwijs en zeker in het hbo!. Laten wij de mensen die hier na vele ontberingen moeten wachten op een status of een nieuw leven kunnen opbouwen, kansen geven. Hogescholen bieden al jaren onderwijs aan vluchtelingen.

Dat past in onze emancipatoire traditie! De komende jaren zullen we onvermijdelijk te maken krijgen met grotere aantallen vluchtelingen en daar zullen we ons hoger onderwijs dus ook op moeten instellen.

Het behoort mijns inziens tot de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het hbo om zo ruimhartig mogelijk vluchtelingen die willen en kunnen studeren te begeleiden. We gaan graag met het Studentenvluchtelingenfonds UAF en de minister praten om te kijken wat daarvoor nodig is, ook als het om geld gaat.

Want ook als mensen uiteindelijk terug kunnen, of soms moeten, naar hun landen van herkomst, helpt de opleiding of de studie hen weer in het opbouwen van een toekomst van henzelf en die van hun land.

Dames en heren,

Het studiejaar begint weer. Studenten zijn nieuwsgierig naar docenten, studiestof, stages en ervaringen die hen vormen tot volwaardige professionals en kritische burgers.

Wij zijn allemaal nieuwsgierig naar die nieuwe hogeschool die door het samengaan van Stenden en de NHL zal ontstaan.

Het hoger beroepsonderwijs doet het weer goed in Nederland. De kwaliteit van onze opleidingen staat niet ter discussie. De examinering is sterk verbeterd. Het praktijkgericht onderzoek speelt een steeds grotere rol in de economische en maatschappelijke innovatie, ook hier. En ondanks een Tweede Kamer die natuurlijk altijd wel wat te klagen heeft, is er volop maatschappelijke waardering. Ook van de Koning die een half jaar geleden al in Emmen bij Stenden op bezoek was en eergisteren, toen hij het studiejaar aan De Haagse Hogeschool opende, nadrukkelijk stilstond bij en de kwaliteit en de maatschappelijke hefboomfunctie van het hbo.

Die waardering is een mooie motivatie om het nóg beter te doen in het komend studiejaar. Ik wens u allemaal, bestuur, docenten, onderzoekers en natuurlijk alle studenten, heel veel succes, nieuwsgierigheid en plezier!